

ФЕНОМЕН ІМПЛІЦИТНОГО ПОРЯДКУ В ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ ПСИХІКИ

Тамара ЯЦЕНКО

УДК 159.964

Tamara Yatsenko
**THE PHENOMENON OF THE IMPLICIT ORDER
IN THE DEEP COGNITION OF THE PSYCHE**

Постановка проблеми. У статті подано результати досліджень, спрямованих на пізнання психіки дорослих людей у її цілісності. Психодинамічний напрям, про який ідеться, започатковано в 1978 р. (див. [7]). Дослідження мало на меті розроблення *методу глибинного пізнання психіки* в її органічності, який синтезував би науково-практичні напрацювання у різних течіях психології, зорієнтованих не лише на наукове пізнання, а й, передусім, на надання людині практичної психологічної допомоги.

Упродовж тривалого часу залишалося відкритим питання адекватного розуміння психіки соціально адаптованих людей, які потребують допомоги в індивідуалізованій психокорекції, спрямованій на каталізацію особистісного зростання та самоактуалізаційного потенціалу. Дослідний контингент спочатку складала вчителі (вихователі), а, починаючи з 1990-х років, – психологи, котрі самі потребують особистісної корекції при їх професійній зорієнтованості на надання допомоги іншим людям.

Розроблення *методу активного соціально-психологічного пізнання* (далі – АСПП) передбачало орієнтованість на розкриття закономірностей функціонування психічного у його буттєвості. Глибинне дослідження психіки багатолітньо здійснювалось спіралеподібно: від теорії до практики – від узагальнення результатів практики – до теорії і т. д. З огляду на це, у розв’язанні проблем, які поставали впродовж більш ніж тридцяти років дослідження, увага концентрувалась не на “техніках роботи з людьми”, а на методологічних

положеннях, що сприяли індивідуалізації діагностико-інструментальних аспектів корекційного процесу АСПП. Центральним питанням цієї методології є розуміння цілісності психіки у її самоорганізаційних можливостях, що і загострило проблему розкриття категорійного поняття “імпліцитний порядок”. У перекладі з латинської “імпліцитний” (emplicite) означає прихований; той, що не виявляється явно, відкрито; такий, якого не знаходять при поверхневому спостереженні (див. [2, с. 258]).

Метою статті є спроба розкрити центральний ланцюг системної організації цілісної психіки з її передсвідомими утвореннями, заданими слідами витіснень, що фіксуються у відповідних енергетичних осередках, які інтегруються та створюють передумови для виникнення імпліцитного порядку, в якому й криється зв’язок двох сфер – “свідоме/несвідоме”.

Методи. Результати, що унааявлені у статті, базуються на аналізі стенографічного матеріалу глибинного дослідження психіки у процесі АСПП.

Основний виклад матеріалу. Свідоме і несвідоме виникають і функціонують через *біномну* (біном – двочлен) систему відносин. Двоїстість структури людської психіки – “свідоме/несвідоме” – залишалась малодослідженою проблемою. Нерозкритими є причини того факту, що жодна зі сфер психіки не може функціонально замінити іншу, як і бути дослідженою поза врахуванням іншої сфери. Свідоме і несвідоме – буттєві виміри психічного, функціонально взаємовиключають одне одного

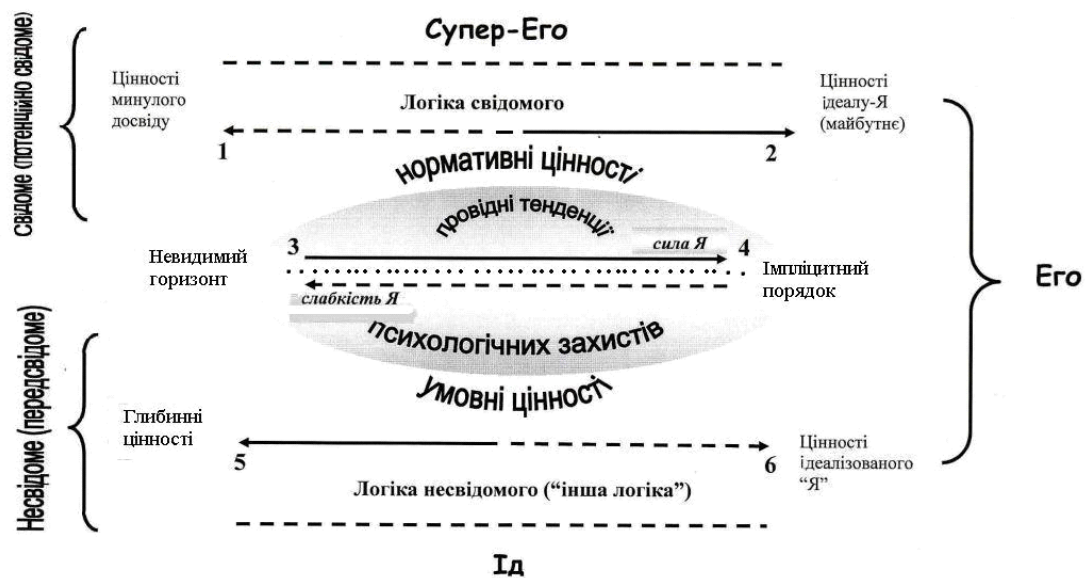

Рис.

Модель внутрішньої динаміки психіки

і водночас зберігають взаємопов'язаність у межах єдиної його метасистемної цілісності, поза якою вони взагалі перестають існувати як психічне. Свідоме, як і несвідоме, наповнює змістом спонтанну дію суб'єкта не завдяки (чи шляхом) зняття суперечностей, а через саму їх активність у суперечливій сутнісній діалектиці.

А. Шерозія вказує, що "біномна система відношень може виступати фундаментальним принципом зв'язку свідомого і несвідомого" [4, с. 355]. Цей зв'язок у психодинамічній парадигмі нами пов'язується з поняттям-уявленням імпліцитного порядку, що має відношення до межі (горизонту) взаємовпливів свідомого і несвідомого. Саме цей феномен, на наше переконання, породжується позадосвідним "утворенням", що каталізується базальними захистами і виявляється у суперечливих тенденціях психіки – або "до сили", або "до слабкості" (див. [7]). Особливості внутрішнього імпліцитного порядку полягають у заданості активності психіки конкретного індивіда слідуванню чомусь, що детерміноване внутрішньо та досягає дослідного прояснення лише за умов спонтанності поведінки суб'єкта та її психоаналізу в діалогічній взаємодії у системі "психолог – респондент" (далі – "П - Р").

На "моделі внутрішньої динаміки психіки" (рис.) імпліцитний порядок позначено крапками, що окреслюють "лінію" невидимого горизонту. Кожна крапка означає перетин "вертикалі" і "горизонталі" в акті спонтанної

активності суб'єкта. З огляду на це, імпліцитний порядок не підлягає дисциплінарним вимогам логіки, а тому задає лише динаміку "слідування за...", адже перебуває за межами критеріїв раціональності та ірраціональності поведінки суб'єкта.

Відтак саме імпліцитний порядок зумовлює внутрішню спонуку (латентний мотив) до активності суб'єкта незалежно від того, чи поведінковий акт є раціональним, або ірраціональним. Психодинамічна парадигма, яка становить основу дослідження, стверджує, що за вказаним порядком перебуває внутрішній базальний конфлікт "життя – смерть", який безпосередньо не уявлений у свідомості, котра приймає лише інстинкт самозбереження. Цей конфлікт маскується від свідомості системою психічних захистів, яка трансформує його у певні особистісні суперечності, пов'язані з тенденціями "до психологічної смерті" та до імпотування психіки. Недаремно Г. Гегель писав, що "всяка свідомість є двоцленим відношенням; свідомість як відношення взагалі – це суперечність" (цит. за [4, с. 357]).

С. Леклер відносно пізнання людиною свого внутрішнього світу зазначає, що воно розколоте й алогічне, інколи маскує себе, інколи підносить у тумані власної уяви (див. [1]). Відтак очевидно є архетипна схильність людини до символізації власної психічної сутності у її цілісності. Символічний образ здатний цілісно символізувати психічну розколотість та двоїстість.

“По той бік свідомості” існує світ витіснених переживань, які З. Фройд пов’язував із *символізацією* активності несвідомого. Це узгоджується з позицією С. Леклера, який вважає, що несвідоме – це “свідоме-перевертень” [1, с. 357]. Зокрема, він стверджує, що якби ця характеристика несвідомого психічного не виявлялась у вигляді *символічних образів свідомості* (давно відчужених ним самим), то ми про нього взагалі нічого не дізналися б [Там само]. Свідомість опрацьовує своє відношення до подібних утворень психіки через ставлення людини до самої себе й до всього, що її оточує. Саме з таких позицій виходить психодинамічна парадигма у процесі побудови діалогічної взаємодії в діаді “П – Р”. Свідомість може трактуватись як така, що маскує суперечливу сутність психіки захисною системою. Свідоме, завдячуючи образам-символам (мрії, мистецтво, релігія, сновидіння, “сни наяву”), допускає вихід назовні втаємничених бажань за умов маскування (приховування) їхніх смислів, які оберігаються опорами, що чинять спротив будь-якому проникненню в латентні змісти психіки. Приміром, перебуваючи під гіпнозом, людина несвідомо робить щось, проте здатна потім *раціоналізувати* причини своєї поведінки, хоча факт такої раціоналізації прихований від її свідомості.

Висловимо згоду з А. Шерозією в тому, що “...до *несвідомого психічного* потрібно ставитись як до того, що може бути сприйнятим як своєрідна “антисвідомість”” [4, с. 359]. На його думку, витіснене свідоме схоже на акторів, які пішли зі сцени, а потім їм потрібно повернутись, але вже явно в іншому одязі та в іншій ролі, не впізнаній свідомістю. Свідоме при цьому не обізнане ні з їхнім зникненням, ні з приходом. Вірніше, тих, хто “приходить”, свідомість не співвідносить із тими, що зникли раніше: така інформація їй за жодних обставин і в жодному варіанті не представлена. Інакше б “актори” не змогли ні *покинути сцену свідомого, ані повернутися на неї знову*. Свідомість своїм втручанням створила б бар’єри. Отож, якби не цей “рух акторів”, не було б “вистави на сцені”, яка становить зміст свідомого.

У такий спосіб є можливість фігурально відобразити взаємозалежність двох сфер психіки – і коли вони компенсують одна одну, і коли виключають, і коли засвідчують невіддільність одна від одної. Так презентується цілісність психічного, яке намагаємося пізнати, орієнтуючись на невидимий горизонт їхньої інформаційної дотичності.

У психодинамічній парадигмі, яка розробляється нами впродовж багатьох років (див. [4–8]), за актуальності пізнання психічного у його цілісності введено *принцип додатковості*, який є основоположним, відправним пунктом саме такого розкриття сутності психіки. Названий *принцип* свого часу був запропонований у квантовій фізиці Н. Бором. В обстоюваній нами парадигмі його адаптовано до специфіки суб’єктивності об’єкта пізнання та поділено на два підпринципи – неподільності сфер свідомого і несвідомого та підхід “з іншого”. Останній окреслено низкою постулатів, яких психолог має дотримуватися у процесі діагностико-корекційної взаємодії з респондентом (див. [6, с. 17–19]). Засадничим моментом вказаного принципу є обов’язковість надання респонденту можливостей прояву спонтанної активності, яка у своїй самоплинності об’єктивує дієвість глибинних чинників. “У спонтанності поведінки, – як зауважує А. Шерозія, – несвідоме знаходить відображення у стійкості “іншої” логіки, яка постійно себе поновлює, – логіки виключно енергетично могутньої, але такої, що ніколи не стає єдиною” [4, с. 261].

Виходячи з такої позиції, зрозуміло, що боротьба за пріоритети логіки свідомого чи логіки несвідомого відсутня через їх існування у різних функціональних системах (які недопускають стерилізації однією іншої), хоча й виявляються вони завдяки власній інтегрованості у *спонтанній поведінці* суб’єкта. Неправильно було б штучно зводити вказані логіки у психокорекційному процесі до “спільного знаменника” (що апріорі є неможливим): їхня єдність присутня лише в *імпліцитному порядку психіки, що стає розлогим, помітним та спостережуваним у безпосередній поведінці суб’єкта*.

Мова свідомого, причому невидимо для себе, продукує приховану діалектику відношень, що задані “іншою логікою”, у якій категорія часу, простору, статі та каузальності функціонують по-іншому, ніж у сфері свідомого. У цьому значущу роль відіграють *мнемічні сліди*, тобто осередки витіснень, причому в їхньому синтезі з архетипною сутністю психіки, що несе мудрість поколінь і має здатність виявлятися в індивідуальному досвіді суб’єкта. Архетипність психіки заявляє про себе у візуалізованій, упредметненій репрезентації суб’єкта з використанням арсеналу образів, характерних для його індивідуалізованого світу (живої і неживої природи), що здатні передавати в

“іншому тілі” інформаційні еквіваленти, тобто “сенси” психіки. С. Леклер пише, що “було б наївним приписувати цим архетипним відбиткам історії людства локалізацію лише в мозку, вони вписані у світ усюди” [1, с. 264]. Каталогізувати їх неможливо, адже архетипи стають актуальними (“оживлюються”) лише за зв’язку з неусвідомлюваними мнемічними слідами. Саме ці зв’язки надають індивідуальної неповторності психіці кожної особи в її архетипному, тобто універсалізованому, вираженні.

У розв’язанні проблеми глибинного пізнання психіки вирішальну роль відіграє діалог, тому він може набувати функцій знаряддя компетентної праці психолога в діагностиці та корекції за АСПП (див. [5–8]). Без *діагностично адекватного співвіднесення слів зі спрямуванням енергетичного потенціалу несвідомого вони будуть мертвими буквами*, що фіксують у статичності процес пізнання. І хоча логіка несвідомого вирізняється *парадоксальністю*, її пізнання можливе лише за участі мови свідомого. Кожна із систем логіки “свідоме/несвідоме” дотична одна до одної і бере участь в *іншій* системі, проте результат цього не зводиться до жодної із них! Дотичність сфер психіки ще важче вхопити, ніж зустріч хвиль у звуковому просторі. В цьому полягає актуальність проблеми спільного єднального ланцюга взаємодії свідомого і несвідомого, який видається чарівно невидимим, але відчутним в імперативі впливу на поведінку суб’єкта імпліцитного порядку психіки. Особливо виразно це об’єктивується при роботі суб’єкта з репродукціями класичних полотен. У спонтанній активності він швидко та легко може ієрархізувати, ранжувати за значущістю вибрані ним репродукції. Діагностично-корекційний діалог у таких випадках слідує за імпліцитним порядком і водночас сприяє його виявленню.

Окремо зауважимо, що концепт імпліцитного порядку майже не представлений у науково-психологічній та філософській літературі. Водночас практика АСПП переконує, що цей концепт є тією ниткою Аріадни, яка веде до ключика розв’язання проблем глибинного пізнання психіки суб’єкта найоптимальнішим, а отже й емотивно найменш витратним і внутрішньо вмотивованим, шляхом.

Сутнісно йдеться про проблему гармонізації зусиль психолога з іманентною **готовністю і можливістю психіки сприяти цьому процесу здатністю впорядковувати матеріал, що**

зумовлено власне внутрішньо побуджованою ініціативою. Пояснення криється в наступному: дисфункції психіки спричинені енергетичним імперативом слідів пережитих негараздів (драм життя, “незавершених справ дитинства”), що синтезуються в імпліцитній упорядкованості, слідування якій дозволяє психологу йти *енергетично найекономнішим, й тому найоптимальнішим, шляхом у глибинному пізнанні*. Ми спираємося у діалогічній взаємодії з респондентом на той факт, що *психіка знанню охоплює все, не відає про це лише свідоме (щоправда, психіка і не зводиться лише до свідомого)*. Саме ця вселенська істина знаходить підтвердження в адекватній трансформації *ідеальної* (психічної) реальності у візуалізовані репрезентанти (малюнки, предмети чи слова, або самопрезентацію через добір репродукцій класичних полотен). З певністю можна сказати, що *інформаційні еквіваленти пов’язують ідеальну й упредметнену реальність шляхом смислового навантаження репрезентантів, що неможливо поза імпліцитним порядком*. Отож психіка інформаційно обізнана з притаманним їй смисловим багажем, що *виправдовує позицію психолога у його “слідуванні за респондентом”*.

Імпліцитний порядок – це “слідування за...”; це невидиме і неконтрольоване ззовні впорядкування спонтанних проявів активності респондента. Йдеться про латентне спричинення глибинних імпульсів активності, що психологу важливо не лише розуміти (ймовірно прогнозувати), а й урахувати при постановці запитань респонденту, які мають пробуджувати імпульс активності, за якою діє неусвідомлювана мотивація.

Чіткість послідовності вияву імпліцитного порядку та методологічна важливість його врахування в діагностико-корекційній практиці психолога пояснюються тим, що цей порядок формувався самоплинно (поза контролем свідомості) та має здатність узагальнено виражати індивідуальну неповторність функціонування психіки. *Імпліцитний порядок не можна ні стерти, ні змінити, ані деформувати, адже він заздалегідь не написаний і не причетний до жодного субстрату; він визначається перетином, інтерференційністю енергетичних сіток, за якими перебувають певні інтеграційні метасенси, дотичні як до свідомого, так і до несвідомого. Саме тому імпліцитний порядок має вияв в енергетичній потентності спонтанної активності суб’-*

екта, яка заявляє про себе поза “дисциплінарними” вимогами будь-якої логіки – чи то свідомого, чи несвідомого (“іншої логіки”).

Практика глибинного пізнання психіки у її цілісності доводить, що імпліцитний порядок іманентно притаманний їй. Це наочно засвідчує встановлена нами здатність ієрархізації суб’єктом репродукцій художніх полотен за їх значущістю для нього, що оптимізує й прискорює психоаналітичний процес пізнання. Динамічні діагностичні прогнози змістовно щільніше й оперативніше, легше й точніше здійснюються і підтверджуються в діагностико-корекційному процесі за умов розуміння та актуалізації можливостей респондента визначати послідовність використання візуалізованого, упредметненого матеріалу в аналітичному контексті.

Психодинамічна парадигма доводить, що володіння психіки архетипно латентними смислами, які вербально об’єктивуються в діалозі, що полегшує усвідомлення їх суб’єктом завдяки власній причетності до репрезентації. Інакше кажучи, багатолітня практика переконує, що за пріоритетною ініціативою респондента, за якою перебуває значущість смислових навантажень, упредметнений матеріал може вибудовуватися респондентом у порушній послідовності, заданій імпліцитним порядком. Причому він свідомо не може пояснити, чому ієрархізує візуалізований матеріал (зокрема, малюнки) саме так, а не інакше. Отож психіка наповнена смисловою значущістю для нього залежно від малюнка. Це засвідчує психоаналіз, що розкриває бездоганну впорядкованість матеріалу за смисловими параметрами, які *апріорі (до аналізу) не були відомі ні респонденту, ані психологу, де їх психоаналітичне пізнання відбувається в діалогічній взаємодії (порційно і багаторівнево) в аналітичній взаємодії “П ↔ Р”*.

Більше того, мова психічного у його цілісності виявляється не стільки в образах, символах (мова несвідомого), скільки у їхніх смислах, у яких функціонально об’єднуються обидві сфери (свідоме/несвідоме), що набуває представництва у невидимому, але практично відчутному, імпліцитному порядку, який незалежний від засобів самопрезентації суб’єкта, тобто він є наддосвідним і надзаданим. Останнє забезпечує простір психологу у використанні тих чи інших засобів глибинного пізнання, які самоплинно зміщуватимуться у фарватер імпліцитного порядку. Це сприяє уточненню достовірності психоаналі-

тичних результатів. Психолог, ініціюючи спонтанну активність респондента, може не остерегатися, що порушить когнітивну основу конкретних діагностичних висновків. Скажімо, в процесі аналізу малюнків респондента психолог може ініціювати фрагмент психодрами, моделювання з каменів чи невербальні вправи – в усьому проглядатиметься один і той же імпліцитний порядок психіки конкретної особи! Практика доводить, що репродукції художніх полотен особливо сприяють чіткості прояву імпліцитного порядку, очевидно, завдяки авторській психологізованості картин. Адже будь-яке художнє полотно несе емотивну значущість для його автора. Кількість таких репродукцій дає змогу визначити пріоритети спрямування психіки за параметрами базального конфлікту “життя – смерть”. Психокорекція у групах АСПП однозначно каталізує психокорекційну переорієнтацію в напрямку “до життя”!

Наш більш як тридцятип’ятилітній досвід глибинного пізнання психіки переконує, що завдяки об’єктивним законам внутрішньої її організації активність *задається факторами, які мають для неї смислову значущість*, а неусвідомлюваність їх не є бар’єром у здійсненні такого пізнання. Вони об’єктивно заявляють про себе в інваріантних, ітеративних характеристиках спонтанної поведінки респондента, яка підлягає цілісній інтерпретації.

Виявленню смислових параметрів несвідомого зазвичай протистоїть свідоме, що засвідчує суперечливість їх логік. Парадоксальним є той факт, що *імпліцитний порядок не розв’язує проблеми забезпечення органічності психічного, він її цілісно виражає зв’язністю та континуумністю енергетичних імпульсів, котрі спонукають до “слідування за...” в емпіричному просторі. Це задає внутрішню вмотивованість респондента до процесу глибинного пізнання. Імпліцитний порядок не можна об’єктивувати у “чистому вигляді” як даність, себто автономно від емпірики процесуальної взаємодії у системі “П ↔ Р”*. Останнє ускладнюється ще й тим, що “слідування за...” не передбачає об’єктивування характеру внутрішнього впорядкування самоплинної активності суб’єкта. Несвідоме можна об’єктивувати лише контекстно за умов спонтанної поведінки останнього. З огляду на заданість імпліцитного порядку несвідомим, цей порядок незмінно володіє енергетичною силою, що й обумовлює послідовну дієвість мотиваційного чинника діалого-аналітичної

взаємодії. Відтак у діалогічній взаємодії психолога з респондентом *імпліцитний порядок має вплив на послідовність динаміки його поведінки як суб'єкта*.

Сказане дає підстави констатувати відмінність процесу глибинного пізнання від академічного емпіричного дослідження, в якому порядок експериментальної процедури наперед визначається експериментатором. Організатор й утілювач глибинного пізнання (психолог) є “невільником” у слідуванні за континуумом розгортання активності суб'єкта. За таких обставин психолог професійно себе реалізує через професійно значущу інформаційну доцільність запитань до респондента, що ґрунтуються на ймовірнісному прогнозуванні. Тому психокорекційний діалог відрізняється від діалогу в його звичному розумінні як обмін інформацією. В АСПП інформацію потрібно здобувати на засадах єдності діагностики і корекції, їх порційності та багаторівневості. Психолог задає лише передумови об'єктивування та віднаходження інформаційної площини глибинного пізнання за відповідності динаміки діалогічної взаємодії в іманентній послідовності спонтанної активності респондента. Це уможливорює поздовжнє тлумачення (інтерпретацію) сукупного поведінкового матеріалу останнього, який під час взаємодії *актуалізує послідовність виявлення смислових параметрів власної спонтанної активності*. Діагностична спроможність запитань у вказаному форматі виявляється у пробудженні мотиваційного імпульсу енергії відповідно до сутності смислових навантажень, що й спричиняють імпульсування суб'єктної екзистенції-вітальності.

Діагностична точність психолога є успішною за відповідності його ініціатив імпліцитному порядку (з постійним урахуванням усього попереднього поведінкового матеріалу респондента від початку сеансу). Це визначає прогностичну обґрунтованість наступного кроку психолога та каталізаційну силу його запитань у спонуканні респондента до активності. Отож імпліцитний порядок співзвучний енергетичній потентності його мотивованості до міжособистісної взаємодії. Активність психолога залежна не лише від мотиваційної сили латентних сутностей та впливу їх на поведінку, а й від зростання ініціативності візуалізованими засобами, що виконують роль посередника глибинного пізнання. І. Пригожин у зв'язку з цим зауважував, що “потрібно вести діалог із

природою для її пізнання” [3, с. 280]. Усе це означає, що психолог не лише може, а й зобов'язаний впливати на перебіг глибинного процесу пізнання шляхом адекватної діагностики, в якій першорядним його помічником є вміння ймовірнісного прогнозування імпліцитного порядку психіки. Водночас він *не може і не має професійного права задавати (впливати на) зміст спонтанності респондента, як і самостійно розставляти акценти поза заданістю їх порядком розгортання його самоплинної активності*.

Психодинамічний діалог, з одного боку, враховує енергетичну потенційність суб'єкта, яка знаходить вираження в імпліцитному порядку, з іншого – здійснюється в умовах першопочаткової непрозорості особливостей індивідуальної заданості його поведінки. Для забезпечення ймовірнісного прогнозування й передбачення ризиків поведінки респондента психолог має набути досвіду діагностико-корекційного практикування, зорієнтованого на його суб'єктну поведінку, яка каталізована імпліцитним порядком як адептом дотичності обох сфер психіки. Це дасть психологу змогу наблизитися до пізнання семантики імперативу “глибинних” чинників психіки, які задають транзит пережитих суб'єктом життєвих негараздів та існують поза часом дієвості “слідових ефектів” (фіксацій). Здатність до вияву таких чинників у спонтанній поведінці пояснює пріоритет діалогу (постановки запитань) над іншими методичними прийомами, що є своєрідним *запобіжним засобом* від нав'язування респонденту хибних “істин”. У цьому допомагають не лише проміжні, а й підсумкові ланцюги інтерпретаційних узагальнень психологом його спонтанно продукованого поведінкового матеріалу.

Таким чином, у глибинному пізнанні психологу відводиться роль побудника внутрішньо-мотиваційних імпульсів активності суб'єкта, спрямованої на репрезентативну самовізуалізацію та об'єктивування власного самосприйняття. Важливе значення мають умови організації АСПП, зокрема введення низки принципів, а саме повна відсутність критики оцінних суджень у чорно-білих категоріях, настановлень, порад тощо.

Дослідження підтверджують факт, що енергетична активність суб'єкта перебуває під впливом слідів *перинатального, домовного періоду* розвитку особи, що є додатковим аргументом на користь використання у глибинному

пізнанні невербальних засобів, спроможних об'єктивувати енграми, фіксації домовного періоду, які не піддаються словесній репрезентації. Загалом інтерпретація отриманого у спонтанній діалогічній взаємодії поведінкового матеріалу дає змогу виявити суперечність між логікою свідомого (декларуванням бажань, поривань особи) і логікою її поведінки. Аналітичні інтерпретаційні висновки неодмінно містять як вербальні висловлювання, так і невербальні репрезентанти (малюнки, ліпку, моделі з камінців), які набувають *інтерпретаційної рівнозначності у процесі узагальнення сукупного масиву поведінкового матеріалу*. Останнє є зрозумілим за умов дослідної орієнтації на горизонт дотичності обох сфер психіки при їх функціональній несумісності. Без дотримання такого методологічного настановлення в деяких напрямках (як-от арт-терапія) обмежуються лише візуалізацією без наступного психоаналізу, що нівелює перспективи скористатися здатністю психіки саморозкритися під час її глибинного пізнання.

Професіоналізм психолога полягає у спроможності каталізувати процес діалогічних напрацювань, у накопиченні діагностично сутнісного поведінкового матеріалу, що часом потребує обмеження “шумових” поведінкових ефектів, що не становлять сутнісних умістовлень для глибинного пізнання психіки (до прикладу, такими є філософування, академічні розмірковування та ін.). Важливо розуміти, що *візуалізований презентант* (малюнок, ліпка тощо) може за певних умов перейти в категорію “посередника” вказаного пізнання, що пов'язано з осуб'єктивуванням – емотивним та іншим наповненням – візуалізованого презентанта, а відтак з його уконкретненням індивідуалізованим змістом.

Наявність імперативу енергетичної обумовленості виявлення несвідомого, яке “проситься на поверхню” відповідно до імпліцитного порядку, поєднується водночас із невизначеністю форм поведінки суб'єкта. З огляду на це, важливо розуміти можливість актуалізації опорів, які блокують вияви смислових аспектів психіки, що становлять ризики для гідностей Я. Завдання психолога – нівелювати ці загати, розсувати, пом'якшувати й послаблювати їх. Його прогностичність неможлива без чутливості до внутрішнього імпліцитного порядку психіки, що сприяє як ефективності постановки ним діагностично точних запитань, так

і пропозицій респонденту в аспекті візуалізації його досвіду на засадах спонтанної активності.

Спонтанне об'єктивування несвідомих змістів психіки суб'єкта відповідне вимогам законів позитивної дезінтеграції психіки і вторинної її інтеграції на вищому рівні розвитку. В процесі психоаналізу важливо зважати, що несвідоме, з одного боку, “проситься на поверхню”, з іншого – поведінково маскує свої смисли. Тому психолог має професійно вміти не лише каталізувати вияв несвідомого, а й декодувати його зміст (смысл), що потребує діалогічної розлогості процесу аналізу. Його співпраця з респондентом сприяє накопиченню поведінкового матеріалу, семантично потентного в об'єктивуванні латентно-смыслових параметрів психіки, що потребують тлумачення. За таких умов *діалог стає каталізатором “енергетичної готовності” психіки до виявлення заданості поведінки особи неусвідомлюваними чинниками*. Оскільки імпліцитний порядок співвідноситься з межею, з так званим невидимим горизонтом дотичності функціонально несумісних сфер свідомого і несвідомого, то він інтегрує силові поля “з обох цих боків”. Тому розгортання індивідуально неповторної ініціативи того, хто проходить аналіз, може бути пов'язане з наявністю алогічності та ірраціональності тенденцій, що піддаються візуалізації у його спонтанній самопрезентації.

Інакше кажучи, послідовне розгортання поведінки респондента не є логічно послідовним, що ще раз указує на асиміляцію імпліцитним порядком смислових аспектів обох сфер психіки, які є функціонально несумісними (асиметричними). *Імпліцитний порядок об'єктивує психіку в спонтанній поведінці суб'єкта цілісно і невидимо для Я*. Доцільність запитань психолога обґрунтовується не лише зрозумілістю їх для респондента, а й спроможністю до актуалізації енергетичного імпульсу поведінки “іншою” сферою (несвідомим). Вияв імпліцитного порядку фігурально можна порівняти з календарем, сторінки якого жорстко впорядковані і, тим не менш, можуть наповнюватись індивідуалізованим і діаметрально протилежним змістом. Отож смислові параметри психіки є неповторними та невидимими для кожного респондента, як і упорядкованість вияву їх назовні.

С. Леклер пише, що “лише в полі психоаналітичного досвіду було виявлено наявність

“іншої логіки”, логіки несвідомого. І тим, хто претендує на достеменно наукове дослідження сутності психіки людини, *зв'язати на цю “іншу логіку” абсолютно потрібно* [1, с. 269]. Саме ця “інша логіка” не може бути спостережуваною психологом виокремлено, як і імпліцитний порядок. Вона об'єктивується у професійно-діалогічній взаємодії “П ↔ Р” на засадах спонтанності поведінки респондента, а також професійної її каталізації діагностично спроможними запитаннями психолога.

З огляду на орієнтованість психодинамічної парадигми на “невидимий горизонт” дотичності обох сфер, розуміння психологом важливості динаміки діалогічної каталізації імпліцитного порядку психіки конкретної особи є засадничою передумовою успіху діагностико-корекційного процесу. З певністю можна вказати на визначальну енергетичну силу несвідомого у його впливові на характер спонтанної поведінки особи. Розширення свідомості суб'єкта відбувається шляхом поглиблення розуміння внутрішньої особистісної суперечливості психіки, що відкриває перспективи її розв'язання. Психокорекційний ефект виявляється в гармонізації психіки, підвищенні її сенситивності та адаптивності до соціуму.

Відтак зрозумілою стає наша увага до імпліцитного порядку, який латентно асимілює та інтегрує домінантні “турботи” обох сфер, як і впорядковує динаміку спонтанної активності суб'єкта. Психодинамічна парадигма враховує запрограмованість несвідомого невичерпною “надвизначеністю”, яка вказує на обов'язковість орієнтованості психолога на той факт, що “психіка знає все”, включаючи й те, чого не знає свідоме Я суб'єкта.

Отже, будь-який акт спонтанної поведінки відбувається за участі системи психологічних захистів, які маскують сутність упорядкованості психіки. З огляду на визначені нами різновиди захистів, – базальні (“горизонталь”) та периферійні (“вертикаль”) – окремий акт психічного завжди має вияв у точці їх перетину. Несвідоме при його експлікації вирішує два завдання – проявитися назовні й замаскувати власні інтереси (сміслові параметри). Розвінчання цього факту потребує від психолога майстерності у діалогічному напрацюванні діагностично потентного поведінкового матеріалу з наступною його поздовжньою інтерпретацією. У процесі інтерпретації вербальні і невербальні аспекти самопрезентації набувають рівнозначності, що відповідає

факту інтеграції змістів свідомого (словесного) і несвідомого (образно-символічного) у внутрішньому імпліцитному порядку. Прихованість від Я імпліцитного порядку забезпечує його незайманість впливом чинника “соціалізації”, яка фактично й породжує інстанцію Я.

Саме енергетичні осередки мнемічних слідів, які не існують відокремлено один від одного, на наше переконання, відіграють провідну роль у формуванні логіки несвідомого, тобто “іншої логіки”. Такий синтез слідових ефектів, порівняно з логікою свідомого, спричинений процесами іррадіювання витісненої енергії, інтеграційні наслідки якого узагальнено відображає категорія “метадосвідне” (“позадосвідне”) (див. [7]). Завдяки латентності вказаних процесів немає змоги пізнати той чи той мнемічний слід витіснень як автономний чинник поведінки суб'єкта. Процес синтезу абстрагується від сюжетно-ситуативних аспектів поведінки, задає вектор внутрішньої готовності суб'єкта до активності, за яким перебуває потенціал нереалізованої (витісненої) енергії, котра має вияв в імпульсах його активності, що мотиваційно пов'язані імпліцитним порядком. Тому конкретика витіснень, будучи недоступною пізнанню, причетна до наддосвідного синтезу дотичності обох систем психіки – свідоме/несвідоме.

Методологічна вимогливість глибинного пізнання виявляється у слідуванні за *усталеними аспектами психіки, які розгортаються в неповторній динаміці для кожного суб'єкта*. Так досягається індивідуалізований психокорекційний ефект через об'єктивування інформації (яка була за межами сприйняття), що й відкриває перспективи розв'язання суб'єктом внутрішніх стабілізованих суперечностей та стимулює особистісну гармонізацію (гомеостаз) психіки на всіх рівнях – структурному, енергетичному та функціональному.

ЗАМІСТЬ ВИСНОВКІВ

Будемо вдячні психіці за те, що вона “знає все” і що надає змогу професіоналу спиратись на це у процесі надання йому діагностико-корекційної допомоги шляхом розширення соціально-перцептивних знань, як і розвитку рефлексивного інтелекту. Особлива увага імпліцитного порядку пов'язана з його об'єктивністю і спроможністю енергетичної каталізації процесу глибинного пізнання й

самопізнання респондента, що мотивує та оптимізує діалогічну взаємодію “П ↔ Р” і відкриває перспективи наукового пізнання психіки. Крім того, особлива підтримка потенціалу **Я** має бути висловлена за соціально прогресивність, за прагнення до розширення знань про себе самого, за вмотивованість самопізнавального інтересу, за здатність до репрезентативної візуалізації психічного у його упредметнених формах, що є інформаційно еквівалентними.

Свідомість суб’єкта заслуговує аналітичного схвалення за невтручання у процеси витіснень, формування передсвідомого (несвідомого), що обумовлює об’єктивність глибинних параметрів психіки; за співдружність (антиномію) взаємозв’язків підструктур психіки (а не лише антагонізм Супер-Его та Ід); за можливості психіки у збереженні інформаційних еквівалентів під час трансформації ідеальної (психічної) реальності в упредметнену (доступну для сприйняття та тлумачення дослідником) завдяки активності мови архетипів образно-символічних презентантів; за функціональну співпричетність сфер свідомого і несвідомого до невидимої межі (горизонту) дотичності океану психіки і за збереження їхньої автономії, функціональної асиметричності, що синтезується в *імпліцитному порядку, який перебуває поза дисциплінарними вимогами будь-якої логіки та має вияв як у раціональності, так і в ірраціональності актів поведінки суб’єкта.*

Найбільше психолог-аналітик має бути вдячний **суб’єкту як носієві психіки** за: а) неусвідомлювану внутрішню мотиваційну ініціативу, котра сприяє проникненню його розуму в сутність цілісності психічного з метою глибинного його пізнання; б) збереження інтересу до себе попри неможливість контролю за специфікою виявів глибинних чинників у спостережувану площину та ін., що відкриває перспективи цілісного пізнання психіки. Очевидно, що лише сам суб’єкт може внести зміни у власну поведінку через розширення рефлексивних знань, поглиблення розуміння когнітивних захисних деформацій та дисфункцій, які суперечать інстинкту самозбереження. Пробудження інстинкту самозбереження є провідним каталізатором особистісних самозмін у напрямку “до життя” та соціального самоствердження.

У психодинамічній практиці глибинного пізнання трапляються випадки, коли в групу

АСПП (у процес глибинного пізнання) приходили люди, раніше не знайомі зі специфікою такого типу роботи, загалом не здатні до рефлексії і саморефлексії. Тим не менше вони змогли успішно здійснити самокоригування завдяки пробудженню ініціативи *мотивованості самопізнання.* Не в останню чергу це вдавалося за професійної здатності психолога зважати на імпліцитний порядок спонтанності вияву їхньої ініціативи. Звідси зрозуміло, що професіоналізм психолога полягає в тому, щоб забезпечити самоплинність діагностико-корекційного процесу за наявності імпульсу побудження поведінки (енергетичного “підігріву”), який пов’язаний із *нереалізованістю певних витіснених потреб, котрі зберігають мотиваційний потенціал спрямованості на їх довершення.* Останнє зумовлює прояви деструктивних тенденцій психіки “вимушеного повторення” та ходіння “хибним колом”, які потребують послаблення.

Методологічна значущість розуміння фахівцями феномену імпліцитного порядку (для організації глибинного пізнання психіки) полягає у збереженні його латентності для респондента та в належному врахуванні особливостей його внутрішньої дії психологом у побудові діалогічного діагностико-корекційного процесу.

Проблема імпліцитного порядку має мета-значущий вимір функціонування для психолога у визначенні вектору професійних зусиль під час надання вагомої допомоги суб’єкту, спрямованої на розв’язання ним особистісних проблем й відтак на стабілізацію внутрішніх суперечностей.

Врахування психологом імпліцитного порядку оптимізує процес надання кваліфікованої допомоги суб’єкту в розумінні порушень захищеності власної психіки, дає змогу програмувати динаміку тенденцій, що спричиняє нерезультативність витрат енергії і водночас суперечність з потребами його соціальної адаптації. Послаблення деструкцій психіки суб’єкта можливе за умов розширення його рефлексивних знань та розвитку соціально-перцептивного інтелекту. Все це посилює адекватність інформаційної компетентності особи в розумінні глибинної сутності власних особистісних проблем і сприяє ослабленню (нівелюванню) алогічності та регресивності форм поведінки, як і усуненню бар’єрів на шляху самоактуалізації власного потенціалу в контексті соціальної самореалізації.

Діагностико-психокорекційна робота з респондентом Н., проведена з використанням репродукцій художніх полотен, каменів та авторського малюнку

П – психолог. Н. – студентка I курсу ЧНУ імені Богдана Хмельницького (2016 р.). Заняття проходило у групі студентів за методом АСПП.

П: Вибери ті малюнки, які будуть для тебе емоційно небайдужими. Розклади, будь ласка, їх один за одним за їх значущістю для тебе. Вибери малюнок, з якого будемо розпочинати роботу. (До залу): ми спіраємося на те, що психіка людини знає все, але свідомому ці знання недоступні. Потрібно працювати, щоб ці знання стали надбанням свідомості й допомогли в її особистісному зростанні. Приступаємо до обговорення малюнку. Розкажи, що ти бачиш на *рис. 1*.

Рис. 1.
Картина З. Задемака

Н: Пустелю. Людину з хрестом на спині. Зламани шахові фігури. Хмари на небі.

П: З усього перерахованого, що для тебе є найбільш значущим?

Н: Людина з хрестом, це для мене центральна фігура.

П: У цій людині є хоча б щось від того, що власне ти переживала?

Н: Є. Мені проговорити те, що я переживала?

П: Важливо уточнити, що в цій людині з хрестом є такого, що спільне з тобою?

Н: Напевно, здатність нести хрест на собі, адже це доволі важко.

П: Тобто тобі зрозумілий цей метафоричний символ – хрест? Він наповнений для тебе певним особисто неповторним змістом? Я, на твоєму місці, теж вочевидь вибрала б живу фігуру посеред цих шахових фігур, але ж цей “хрест” символізує твої емоції, переживання? Зламани шахові фігурки щось означають?

Н: Не знаю, мені взагалі цей малюнок якийсь похмурий. Він близький за внутрішнім моїм станом, але взагалі не подобається. Просто те, що перше впало у вічі – це жива фігурка з хрестом, і я не могла його не взяти.

П: Звертає увагу те, що ти, Н., посеред усіх малюнків вибрала саме цей (*рис. 1*), і поставила його першим для аналізу. Значить, чимось він є значущим, відображає певні твої незгоди? Зламани шахові фігурки, хрест, який несе людина, пустеля, відсутність інших людей і ще, явно загрозливе, небо, яке може вибухнути дощем чи бурею. Значить, щось із пережитого досвіду, неначебо залишило подібний слід і ти це несеш у собі?

Н: Звичайно, воно є і завжди буде в мені, це певний слід, до того ж нелегкий.

П: Це якісь особисті втрати чи складні взаємини?

Н: Взаємини.

П: Взаємини і розлучення?

Н: Ні, просто погані взаємини.

П: Погані взаємини. Вони були за межами родини чи в родині?

Н: У родині.

П: Це є твої власні взаємини чи ти переймаєшся стосунками, які є в родині (приміром: “мати – батько”), що ускладнювали твоє життя?

Н: І не зі мною і зі мною – взаємини, які для мене важкі.

П: Інакше кажучи, взаємини подвійної складності, тому є зламани фігурки (*указує на шахи рис. 1*). Ти мала якісь втрати, поразки, розчарування?

Н: Поразок дуже багато, їх не перелічити.

П: Як це позначається на твоєму житті тепер, адже не випадково ти вибрала цей малюнок? Чи помічаєш, що це мінує твоє життя загалом?

Н: Думаю, що так. Мені дуже важко довіряти людям і я вкрай рідко підпускаю когось до себе, переважно я одинока.

П: Тобі довелося розчаруватись. Хтось тебе розчарував, кому ти довіряла, на кого ти спиралась?

Н: Так.

П: Уяви, що тієї ситуації уже немає, тепер біля тебе інші люди, із середовища твого теперішнього студентського життя, і вони змушені тебе тераптувати чи компенсувати у взаєминах ті незгоди, які ти пережила в минулому.

Н: Важко переступити через попередній досвід, відкинути його, адже він слідує за мною.

П: Важко відкинути попередній досвід? А ти могла б до нього звернутися і щось сказати. Будь ласка, спробуй!

Н: Напевно, вже б нічого йому не сказала, я втомилась від нього.

Коментар психолога. Це означає, що ти сама хотіла б, щоб усе зникло, не було відчуття цього хреста (*показує на хрест, рис. 1*), щоб не було незгод, твого розчарування, хотілось би усе забути – це зрозуміло! Тут ми виходимо на те, що наш діагностико-корекційний процес йде в унісон з тим, чого бажає твоя психіка. Психокорекційний процес спрямований саме на те, щоб пізнавати наслідкові ефекти, які заявляють про себе (які є дуже сильними, нерідко сильнішими, ніж сама теперішня реальність). Матеріал дозволив

звернути увагу на те, що ти можеш не бачити гідність людей, які поряд з тобою, а взаємини з ними притмарюються лише тому, що в твоєму попередньому досвіді були негаразди з близькими тобі людьми. І в цьому є імператив прояву фіксацій минулого, що зумовлює деструктивні витрати енергії. І ти сама проговорила, що помічаєш певні повтори, перенесення на інших людей, які непричетні до пережитих негараздів. Це – тенденція вимушеного повторення, закон, який відкрив З. Фройд. Переживання, розчарування, емотивні навантаження, які потім (в інших, актуальних ситуаціях) впливають на моделювання взаємин шляхом привнесення туди небажаних емотивних відтінків, з чим тобі, Н., вочевидь, хотілося б попроситися назавжди. Ось так ми вийшли на внутрішню суперечність психіки. Відкладаємо цей малюнок, можливо, ще до нього повернемося.

П: Наступний малюнок – це репродукція “Найсильніший” (рис. 2). Коли я дивлюсь на цей малюнок, то в мене виникають відчуття, що це неначе акт самонародження. Чи є в тебе бажання самонародитись? Скинути той хрест, що несеш (рис. 1), відчуття полегшення?!

Рис. 2.
Картина В. Сюдмака “Найсильніший”

Н: Не знаю. Коли я побачила цей малюнок, то в мене виникло відчуття, що ці складені руки є символом сили, а для мене сила в розумі, тому що акцент іде саме на голову (вказує на світло внизу статуї Свободи). Яблуко (зліва) – це асоціації з Раєм, з чимось хорошим. Земля (справа) для мене символізує масштаб, земну все-

охватність. Статуя свободи – розум, сила, воля, свобода!

П: Свобода, розум, Земля – це масштабність само-реалізації, простір у пошуках себе, свобода дій? В цьому твої цінності?

Н: Так.

П: Якоюсь мірою можна думати, що з води, з цих камінців ти б хотіла, згідно з названих тобою цінностей, самонародитися, що є дуже важливими для самореалізації у подальшому житті?! Стосовно рис. 1 – ти відчуваєш, що цей малюнок має бути під низом малюнку 2 (психолог підкладає рис. 1 під рис. 2)? Те, що відображає рис. 1 (хрест) є гальмом, якого ти хочеш позбутися?

Н: Може й так, імовірно, рис. 1 є тінню рис. 2, я про це лише зараз задумалась, я ж ніколи не була на подібних сеансах.

П: З чим би із цього попереднього малюнку (рис. 1) ти хотіла б попроситися у такому акті “самонародження” (рис. 2)?

Н: З хрестом.

П: Значить, хрест, очевидно, синтезовано виражає негаразди твого попереднього життя. Скажи, з чим цей “хрест” пов’язаний? Це не втрата когось рідного, ніхто не пішов із життя?

Н: Ні, це інше, це тяжкість моїх застряглих відчуттів, які не покидають мене.

П: Ніхто не пішов із життя, всі живі-здорові? Але у тебе є проблеми і хрест витканий із них? Що із цього хреста, якого ти могла позбутися актом самонародження (рис. 2), відпало б? Це, можливо, – докори совісті, почуття провини чи те, що ти сама собі не можеш пробачити?

Н: Напевно, я б відпустила ненависть, образу, агресію, але не фізичну, а більше моральну, само-неприйняття і ще багато чого, що хотіла б витягнути та збагнути шляхом їх конкретизації.

П: Конкретизувати й автономізувати важкий для тебе досвід, чи не так? (До групи) Як бачимо, наша Н. сама проговорює бажання змін, вказує на деструктивні наслідки руйнівної енергії мортідо, у її гальмівному впливі на лібідо – творчу, життєдайну енергію. (До Н.) Тобі було б легше?

Н: Так, я справді цього хочу! Хочу свободи від себе самої.

Коментар психолога. Ось, власне, джерела сили мотивації психокорекційних сеансів, які проводимо, – ми рухаємось в унісон із тим, що бажає психіка респондента. Для цього потрібно проторити доріжку, щоб можна було вийти на першопричини особистісних негараздів, які з часом не зникають. І не обмежуватися розповіддю, а забезпечувати конкретну діагностико-корекційну роботу, на тому візуалізованому матеріалі, який переконує в наявності в Н. проблем. Наскільки нам допоможуть інші малюнки важко наперед сказати.

П: Спробуємо продовжити аналіз рис. 2. Ця фігура, що виникла із води, – чоловічого чи жіночого роду?

Н: Чоловічого.

П: Дивлячись на рис. 2, видається, що ти в житті маєш власний ідеал?

Н: Чого саме?

П: Людини як такої, у високості досягнень, вагомості,

Н: Так, я переповнена відчуттями їх відчуження, відторгнення.

П: Ти ж їх хочеш забути? Якщо так, то чому ти оживлюєш ці почуття у взаєминах з іншими людьми, непричетними до пережитих аспектів?

Н: Не можу пояснити, все це самоплинно оживає, без моїх на те зусиль, а, тим паче, бажань.

П: Виявляється, що у спілкуванні з кожною людиною, ти шукаєш чи оживляєш “скелетик”, хоча він, очевидно, сам оживає. У цьому може бути велика проблема взаємин з іншими людьми. Цей внутрішній, невидимий інтерес до “живучості скелета” стабілізує “відчуття хреста на плечах”?

Н: Це вірно, такі відчуття є.

П: Гіпотетично, за цим може стояти почуття провини в єдності з тенденцією до самопокарання. Почуття провини – це одне з найбільш невидимих людині, але найважчих почуттів.

Н: Мені це знайоме.

П: Дуже цікавий малюнок (рис. 3). Ми більше говорили про ось цю частину (скелет), яка причетна до символу утроби, а її чорнота, як символ енергії мортідо, вказує, вочевидь, на непрості взаємини з матір'ю?! Енергія лібідо – конструктивна, любовна, творча енергія, а мортідо архетипно виражається темним, не життєдайним – стражденним.

(П. звертається до Н.) Поговори трохи про цю дівчину. Вона сидить ось так, дуже зваблива, ніби очікує принца..., звернись до неї.

Н: Я цей малюнок обирала, тому що була їй (дівчині) протилежність, тобто ось цей скелет справа, що створювало суперечність! І я більше звернула увагу саме на скелет, дівчини я ніби й не бачила.

П: Виходить, що ти більше у житті звертаєш увагу на “тіні”, ніж на такі звабливі, життєствердні аспекти повсякдення? Дивно, саме такий психологічний акцент ставиться тобою зараз, і це у такому молодому (юному) віці (I курс). Що б ти сказала цій дівчині та її протилежності – скелету (рис. 3). Вони ж якось взаємопов'язані? Адже ці фігурки сидять на одному дереві? Чи є взаємозв'язок?

Н: Я б скоріше прибрала дівчину, а залишила б дерево і скелет!

П: Як ти думаєш, щоб сказала ця фігура з рис. 2 (яка є символом свободи, сили, розуму) на те, що ти зараз проговорила? Що вона тобі сказала б, слухаючи, що ти ігноруєш красиву, молоду, звабливу дівчину, а залишаєш щось схоже на власний хрест – скелет?

Н: Вона запитала б: навіщо ти сама себе руйнуєш?

П: Виходить, ти усвідомлюєш, що руйнуєш себе? Ти сама собі не пробачаєш чогось із минулого? Що ти такого могла зробити в такому юному віці, що сама себе не пробачаєш? Можливо, це надумане і воно прижилось, а тепер задає наслідкові самовідчуття?

Н: Ні, це не надумане, я все це реально відчуваю і пережила...

П: Ти когось перетворила на такий скелет?

Н: Ні, я сама в собі це несу і це власне мій символ.

П: Тоді перед ким у тебе таке почуття провини, що ти перетворилась на скелет?

Н: Відчуваю провину і перед мамою, і перед собою.

П: Перед мамою? От чому фігурує утроба – це

символ-натяк на щось материнське. І в роботі з рис. 2 ми вийшли на утробний символ, а всередині ємкості (заданої зімкненими руками), щось як обламане (показує на штирі, рис. 2). Як пояснюєш провину перед матір'ю чи ти її теж намагалась так обламувати?

Н: Скоріше, вона намагалась мене обламувати, а не я її, тому гілок на дереві немає (рис. 3).

П: Чому ж у тебе така провина, що ти готова себе так карати, якщо ти уже ніби “покарана”? Чи це мати тобі так нав'яла?

Н: 50 на 50. Я і мама, але більше я сама.

П: Варто подумати про значущість цього почуття провини для тебе! У нас залишився ще один малюнок (рис. 4). На ньому зображено Пекло і Рай. Зображена Мадонна, яка свій шарф кидає вниз у Пекло, з тим, щоб душі, які розкаялись могли піднятися ним до Раю. Де ти себе відчуваєш?

Рис. 4.

Картина М. Реріха “Мадонна Лаборіс”

Н: Я відразу побачила себе у пеклі, я ще навіть не наблизилась до цього канатика (шарфа), щоб можна було піднятися до Раю. Десь тут (показує на скелю – язика вогню – біля шарфа).

П: Ти вважаєш, що не готова йти до Раю?

Н: Так, ще не готова йти до Раю, у мене ще ятрить провина.

П: Значить, ти поки що сама себе заганяєш у пекло чи затримуєш його у власних відчуттях?

Н: Очевидно, що так, але по-іншому в мене не виходить.

Психолог пояснила, що Н. потрібно відпочити і пропонує зустрітися після одноденної перерви.

Продовження діагностико-психокорекційної роботи з респонденткою Н.

Н: Пропоную розглянути, намальований мною, рис. 5 “Криза й етапи виходу з неї”. Я представлена зверху справа (рис. 5а). Це – динаміка моїх самовідчуттів.

П: Ти переживаєш горе (сльози), дискомфорт, і що ще?

Н: І комфорт теж переживаю.

П: А комфорт тому, що іншого виходу вже не існує? То ти вже звикла якось рятуватись у комфорті від дискомфорту? Але ж це тоді “захисний комфорт”?

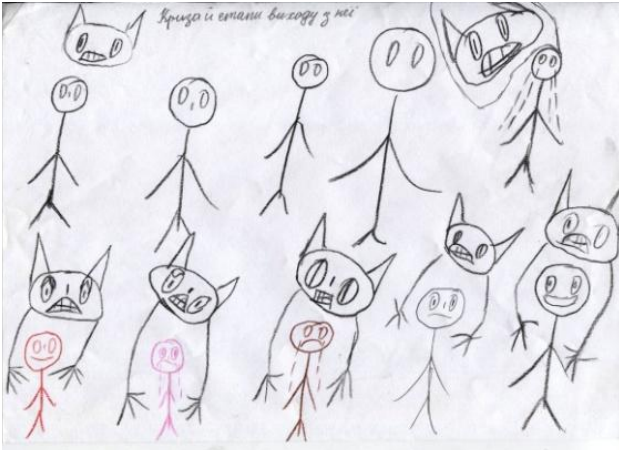

Рис. 5.
“Криза й етапи виходу з неї”
а – Н.

Н: І так, і ні. Але скоріше так, як ви говорите.

П: Тобто він рятівний? Значить, у тому “комфорті” тобі прийшлося від чогось у собі відступати. Від чого ти відступала, щоб набути такого комфорту?

Н: Від моральних принципів, від якихось норм суспільства. Я причетна до того, чого не повинно бути взагалі.

П: Ти принципи ігнорувала?

Н: Спочатку, ще в дитинстві, я не розуміла, чи вони є, чи це норма, або не норма щодо того, що відбувалось зі мною.

П: Але є ті, хто слідкують за відповідністю нормам – це наші батьки. Вони якось намагались вносити корективи?

Н: Мати не знала про цей аспект мого життя.

П: Ти щось таємно робила?

Н: Так, лише таємно.

П: Якщо таємно, то я думаю, що в тебе не було такої вже безрадісної картинки в дитинстві, вона могла з'явитись пізніше, коли ти стала рефлексувати і зіставляти вчинки з нормами та оцінювати себе?!

Н: Так, вірно, коли я згодом стала розуміти “що то було”, то і з'явився хрест.

П: “Що то було” прийшло до тебе ретроспективно. Малюнок, як репрезентант, відтворює щось, що було колись, з позиції твого ж таки розуміння. І от, коли ти це все збагнула, і з'явився оцей хрест на твоїх плечах?

Н: Так, десь з тринадцяти-чотирнадцяти років саме так ускладнилось моє внутрішнє самовідчуття.

П: Цей хрест на твоїх плечах є незмінним?

Н: Змінювався, але в плані розміру, зокрема, він має тенденцію збільшуватися, зростати.

П: Він збільшувався і ставав важчим?

Н: Так, інколи нестерпним, це важко описати словами.

П: Ти за щось не можеш пробачити себе?

Н: Так, не можу.

П: У тебе є почуття провини?

Н: Так, велике.

П: Перед ким із батьків?

Н: Перед мамою.

Психолог запропонувала зробити модель із каменів (див. рис. 6), де б фігурувала провина.

Рис. 6
Я, мама і почуття провини (фото)

Позначення:

1 – протагоніст Н. (перлина),

2 – мама,

3 – почуття провини Н.,

4 – перевертень (вітчим).

П: Чому почуття провини біля мами?

Н: Я так відчуваю.

П: Це твоя рука так поклала. Якщо ти близько поставила, то мама якось причетна до того, що в тебе виникла така провина. Бо, якби не мама, то, очевидно, не було б такого великого, важкого каменя (див. з на рис. 6).

Н: Напевно, все таки був би. Навіть якби не мама. Вона взагалі нічого не знає про це, а провину я відчуваю. Трохи знає, але поверхнево, не до кінця.

П: Якби обмежитись, взяти до уваги лише те, що мама знає, то яким би був камінь твоєї провини?

Н: Чорнішим, а не сірим.

П: А як мама сприймає твою провину?

Н: Маленькою перлинкою (див. фрагмент 1, рис. 6).

П: Інакше кажучи, мама досить добре до тебе ставиться? У вас з нею зв'язок може бути?

Н: Ні, зв'язку з нею не може бути (я там скелет).

П: Не може. Є тільки намистинка, як частина намиста, що архетипно символізує пуповину. Значить, отака розбіжність: мама вважає, що твоя провина – як намистинка, а ти, очевидно, остерігаєшся, щоб мама не дізналась про ланцюг твоїх учинків, про все те, що ти знаєш сама. Чого ж більше: почуття провини чи страху, щоб мама не дізналась про реальність і про те, як ти до себе ставишся, як ти думаєш про себе, себто в контексті потаємних учинків.

Н: Напевно, боюся, тому що вона звинуватить мене в усьому, а не іншого. Мені самозвинувачувати себе легше, ніж це буде з її боку.

П: Те, що говориш, є істотним. Ми інколи перебільшуємо провину, звинувачуючи себе, аби упередити звинувачення з боку інших. Кара інших буде ніщо порівняно з карою самих себе.

Н: Так, це вірно.

П: Але тоді є ж якась зацікавленість психіки так уже себе сильно навантажувати? Чому є зацікавленість у

цьому “Хресті провини”? Значить, з кимось значущим для тебе це пов’язано? Якщо можна, постав ще камінчик біля цього свого каменю провини (фрагмент 3), який би символізував людину, що причетна до виникнення такої великої провини у тебе.

Н: Обрала чорний камінь (фрагмент 4, рис.6, перевертень).

П: Ось тут ми бачимо дуже чорний камінь, хоч і менший, від каменя провини Н. Якась людина, яка має для тебе дуже важке, непробачне психологічне забарвлення? Правильно?

Н: Так, це і є камінь мого душевного спотикання.

П: Це чужа людина чи з родини?

Н: Одночасно і чужа, і з родини.

П: Чужа, тому що має такий колір?

Н: Ні колір – це оцінка його дій. Він є частиною сім’ї, але за відчуттями є чужим – це вітчим.

П: Які б метафоричні образи ти надала цій людині? Наприклад, що це миша, кіт чи що?

Н: Перевертень!

П: Якщо перевертень, тоді він зваблював тебе? Яким був би камінь, який символізував би те, що ти колись подивилась у його бік?

Н: Це був би світлий прозорий камінь.

П: Ти поставила б його далі від “каменя провини”? Коли з’явилась така “зваба”?

Н: З восьми років. Його суть дій було видно відразу, але у вісім років я це не могла розгледіти.

П: Ти пізніше побачила два боки цієї людини?

Н: Так.

П: Тоді за що ти себе караєш? Що ти пішла за світлом? Ти ж була безневинна у свої дитячій наївності!

Н: Я караю себе за те, що була учасником дій, яких не повинно було бути взагалі.

П: Ці дії стосувались вас двох чи ще хтось причетний був?

Н: Лише двох.

П: У вісім років ти була дитина і не могла ні протистояти, ні чітко зрозуміти сутність того, що відбувалось? То, може, не потрібно зрощувати на власних плечах той важкий хрест?

Н: Хоч я і не могла тоді розуміти... Пізніше ж зрозуміла сутність усього того, що зі мною діялось і те впадо тягарем на душу.

П: Але чому ти так себе картаєш, якщо ти чиста, невинна і прекрасна, колись дитина, а тепер дівчина? Характерно усім не бути “без вини винними”! А тут виявляється, що ти сама особисто власну безневинність перетворюєш у тяжку провину і є нею пригнічена.

Н: Тому, що я розуміла і не розуміла, я, швидше, відчувала, що щось не так, але ж була безсила...

П: У вас різниця у віці?

Н: Десь тридцять років.

П: Що б ти сказала світлій стороні цієї людини і темній?

Н: Напевно б нічого не сказала, там все єдине, чорнота домінує – це перевертень, тому світле поглинає темін!

П: Тобі не доводилось жодного разу сказати свою думку цій людині?

Н: Я просто не хочу повторювати те, що мені доводилось йому казати, резону все одно не було.

П: Тобто говорилось і ти не схвалюєш те, що говорила?

Н: Не дуже схвалюю, бо потрібно було б бути сильнішою, міцнішою.

П: Ця людина демонструвала мажор чи тоді уже з’явився оцей темний камінь?

Н: Темний камінь домінує у всьому, в моєму сприйнятті зараз – це безпросвітно.

П: Якби так трапилось, що твоя мама була присутня зараз на цьому “сеансі”, вона б більше зрозуміла, ніж ми, про що йдеться?

Н: Так, звичайно, більше.

П: Що вона б тобі сказала?

Н: О, Боже! Як це так! Коли? Де? Що? Зробила б вигляд, що вона вперше дивиться в цей бік.

П: Але вона тобі ще більше могла б тривогу посилити?

Н: Можливо, хоч тривоги вистачає і без цього!

П: Ось ця перлінка могла б покритися чорнотою у тих давніх ситуаціях?

Н: Могла б, без сумніву, від провини та сорому і покривалась постійно.

П: Тоді ти від мами все це утаємничуєш? Що ти сама собі сказала б з цього приводу?

Н: Зараз, у минулому чи майбутньому.

П: Як хочеш. Можеш і так, і так.

Н: У минулому – задумайся, не мовчи, роби хоч щось! Зараз... (довго думає)

П (допомагає гіпотезою): Зараз, очевидно, – як добре, що ти прийшла на психокорекцію, що пізнаєш щось нове, окрім того, що ти вже знаєш. Що ти сказала б собі на майбутнє?

Н: Розвивайся, не допускай застою в одній точці, рухайся, живи!

П: Зростай психологічно й інтелектуально, так?

Н: Так, без сумніву, я рада, що я прийшла на корекцію, що я багато чого для себе прояснила, що відчуваю як міцнію розумом.

Коментар психолога. На моделі із каменів видно відмінність між мамою і протагоністом (рис. 6, фігури 1, 2). Вражає те, що в такої молоді, гарної дівчини вже присутнє забарвлення з темними відтінками. Отож йдеться не про ситуацію, яка була і пройшла, а що темнота ситуації кидає “темін” на подальше життя Н., слідує за нею.

Н: Я думаю як би було добре, щоб у мене не було такої чорноти в душі.

П: Повернемось до рис. 2 із попереднього сеансу. Проговори, що він допоміг тобі зрозуміти?

Н: Я його тоді обрала, ставлячи акцент на “голові”, тобто на розвитку інтелекту – все йде з голови (вказує на світло біля статуї).

П: Тоді ти акцент робиш на власному розумі?

Н: Може бути, хоч для цього потрібно ослабити “темін” душі, щоб був світлим розум.

П: А як гіпотезу самонародження сприймаєш зараз?

Н: Скоріше, приймаю, бо відчуваю у цьому потребу.

П: Тоді самонародитись для тебе – це інтелектуально переродитись через переосмислення свого життєвого досвіду, збагнути як ти сама собі зараз шкодиш?

Н: Так, без сумніву, бо саме це мене затримує в якійсь внутрішній статисти, пустоті, схоже на зупинку в темряві пустелі власної душі.

П: Ти добре самопрогресуєш і є сподівання на вивільнення з темряви, про яку йдеться. Ми не можемо

народити себе біологічно, але можемо допомагати собі у переосмисленні пережитих ситуацій і просвітлити їх наслідки. Перейдемо до наступного малюнку із попереднього сеансу (рис. 3). Скажи, що ти винесла з аналізу цього малюнка? Що він допоміг збагнути?

Н: Більше всього – це роль цього “скелету” в моєму житті.

П: Цей скелет не просто суто символ, а частина тебе?

Н: Так, безсумнівно, це мої самовідчуття, це відчуження власної плоті, жіночого аспекту. Скелет же не має статі. Тепер я зрозуміла, чому весь час ігнорувала цю дівчину на рис. 3. Це був захист – я ж без статі, мені так простіше.

П: Для мене дійсно загадкою було твоє відчуження цієї чуттєвої, красивої дівчини.

Н: Я взагалі на неї уваги не звертала – вона як не існує для мене. І зараз теж це так, я не можу дивитись на її звабливий вигляд.

П: Це і дивує. Ти молода, красива і в тебе ще все життя попереду. Швидше можна було себе співвіднести із дівчиною (ніж із скелетом), адже ти юна, ніжна і красива?! Минулого разу я запропонувала тобі звернутись до цієї дівчини, однак ти сказала, що вона для тебе взагалі не існує? Можливо, коли пройшов уже час, ти зможеш звернутись до “дівчини” та до “скелета” із певним текстом.

Н: Ні, не можу, це важко, особливо до дівчини... Скелет – це усталений залишок моїх душевних страждань.

П: Значить, свою красу, гармонійність, яка презентована зовні, ти відчужуєш? Як і жіночність, принакність.

Н: Так, відчужую, і таке відчуття, що змінити це уже вище моїх сил.

П: Тоді, вочевидь, хлопцям не просто з тобою, вони мають супротив?

Н: Комп'ютеру зі мною нормально.

П: Ти омертвляєш інтимні взаємини чи опосередковуєш їх комп'ютером? Чи хлопців відносиш до категорії механіки? Розкажи, як?

Н: Просто не спілкуюся з ними. Мені краще бути самій, спокійніше, комфортніше. Я до людей не лізу, не нав'язуюсь і воліла б аналогічного і з їх боку.

П: Але ж вони можуть проявляти зацікавленість тобою, адже ти жіночна, гарна дівчина?

Н: “До побачення!” – на всі випадки життя, готовий щит! Якщо мені не цікаво чи щось не подобається – ото й усе! Іншого і не буває.

П: Але ти апіорі стверджуєш, що тобі уже “не подобається” людина. Ти не готова познайомитись, пізнати людину. З хлопцями це можна зрозуміти, але чому ж відчужується ця дівчина на рис. 3?

Н: Не знаю, що сказати... Думаю, тому що я себе відчужую, не сприймаю власний жіночий аспект. Мені видається, що це лише клопоти.

П: Проговори про свої труднощі, які ти відчуваєш, коли тобі потрібно звернутись до неї, до дівчини на рис. 3. Можливо, вона сама тобі якось допоможе.

Н: Мені просто немає, що цій дівчині сказати, вона ніби не існує.

П: Для тебе її як немає?

Н: Так, вона не існує для мене.

П: Значить, для тебе на цьому малюнку існує лише скелет?

Н: Так, я бачу лише його.

П: Тобі не здається, що це дивно?

Н: Здається, але я широко говорю так, як є! Щирість – це ж норма для таких занять?!

П: Коли ти вибирала малюнок, то вже відразу лише цей скелет бачила?

Н: Здається, я вибирала, бо він загалом емотивно вплинув на мене, видався небайдужим, а конкретизація – це вже потім.

П: А ти раніше теж могла дивуватись сама собі, чи лише зараз?

Н: Так, насправді я розумію, що можу викликати подив у когось, але так є.

П: А в чому це проявлялось?

Н: В тому, як я щось роблю, як я дивлюся на людей, на світ у цілому, і сама помічаю – не так як усі!

П: Тобто те, що у твоєму житті сталося, кардинально змінило твоє відображення світу, людей, твоє ставлення, погляди? Що ти є іншою, ніж навколишні?

Н: Так, я це помічаю, але вдіяти щось, упорядити я не можу.

П: Пережите тобою неначе генералізувало на усі сфери життєдіяльності? І на відчуття сімейних взаємин?

Н: Так, пережите не є виокремленим досвідом, це моя сутність.

П: І хто це помічає із членів сім'ї? В тебе є ще сестра чи брат?

Н: Брат.

П: Чи брат знає, що ти по-іншому дивишся на життєві речі, ніж він?

Н: Ні, я це намагаюсь ретельно приховувати.

П: А кому знайомо?

Н: Нікому, тільки я знаю, як я дивлюсь на світ, головне завдання – приховати!

П: Іншими словами, тобі доводиться роздвоюватись?

Н: Так. Мої думки і погляди залишаються при мені. Я теж залишаюсь сама при собі. Я хочу подякувати Вам за те, що я змогла на сеансі АСПП хоч трохи побути щирою, це не типово для мене.

П: Тоді ти у житті навчилась бути хорошою акторкою?

Н: Так і є, іншого виходу в мене немає.

П: Раз для тебе це так звично, спробуй у такому ж ключі поспілкуватись з цією дівчиною. Щоб вона навіть не здогадалась, як ти до неї ставишся.

Н: Я скажу їй, щоб вона одягнулась. Більше нічого.

П: Із того, що ти сказала, для тебе не байдужим є аспект інтимних взаємин. Натяком на це є її оголеність. Ти засвідчила, що інтимну тему ти волієш обходити.

Н: Можливо, обходжу, так, але ніяких зусиль до цього не прикладаю, це вже автоматично “обходиться” саме собою.

П: Тобі це легко робити! Ти заблокувала будь-які вияви власної чуттєвості. Ти хочеш прожити життя просто будучи Н., а не коханою, інтимно значущою, щасливою, жіночною? Я висловила гіпотезу, ти її, сподіваюсь, поправиш, будь ласка.

Н: Добре. Я хочу прожити життя цілісно, хочу самореалізуватись соціально, але при цьому також хочу мати власну родину, як усі люди.

Інтерпретаційне узагальнення психолога. Виходить, що така розщепленість тобі нелегко дається. Відступи від свого ества – вимушені, адже вони йдуть у розріз із власним бажанням “бути щасливою в родині”. Це

бажання придавлене пережитими там же (в родині) негараздами. Ти хочеш дітей, люблячого і коханого чоловіка. Чого ти “носом покрутила”, коли я говорила про любимого і люблячого чоловіка?

Н: Бо то вже друга історія, яка відходить, відсувається мною на периферію моїх бажань.

П: В тебе була цікава реакція. Можливо, я не правильно переформулювала чи уточнила твої бажання, то внеси поправки.

Н: Не буду поправляти, висловлені прогнози моїх бажань, тому що вони дуже близькі до істини, але сама собі у цьому я навіть не зізнавалась.

П: Ми уточнюємо розгляд малюнків із минулого сеансу, залишився один малюнок (рис. 4). Ти пам’ятаєш, де ти себе визначала? Можеш проговорити, щоб у нас була повна картина попередньої роботи?

Н: Я сказала, що навіть ще не виходжу з Пекла, моя дорога до Раю ще не почалась, я стою у Пеклі нижче, ніж ось ця скорботна фігура.

П: Це означає, що ти не лише переживаєш те, що “подарував” отой чорний камінь (перевертень), але сама у тій чорноті сидиш, подібно скелету, мов у чорній дірі, й затримуєш себе там.

Н: Це вірно, але це не має відношення до теперішньої реальності (я ж навчаюсь), а сказане – це ж те, що у мене в голові та в душі, я навчилася його утаємничувати.

П: І тоді в тебе є роздвоєння, від якого тобі, з одного боку, важко, а з іншого – воно як рятівне коло, яке дозволяє мати вигляд соціально адаптованої дівчини.

Н: Не впевнена, в якому відношенні *рятівне*? Ці проблеми затягують мене як у темну трясовину, а я із усіх сил намагаюсь утриматись “на плаву”.

П: Ось це і є твоя особистісна проблема. Те, що в тебе в голові, воно впливає на самовідчуття, на твою повсякденну життєдіяльність. І тоді тобі доводиться роздвоюватися, щоб приховати це?

Н: Так, це вірно, в мене на це йде дуже багато енергії, а що ж поробиш.

П: Тоді виходить, що світла твоя частина менш сильна, ніж темна, в яку зробив свій внесок “перевертень”. Тобі важко з такою силою боротись, задумайся, чому внесок “перевертня” (який фіксований у темних самовідчуттях) такий значущий для тебе? Ти його заморожуєш, стабілізуєш у собі, щоб, не дай Боже, не загубити! Хіба це те, про що ти мрієш? Хіба це варте того, щоб зберігати як “золоте яйце”?

Н: Можливо, темний бік і не такий уже і сильний, але я чомусь зациклена більше на ньому. Символічно, це як стержень, на який одягнуто колесо мого життя. Тоді динаміка є, але ж її одноманітність і задає її стержень.

П: Тоді поясни, який у тебе інтерес до цього темного боку? Чи ти вже вийшла із цієї ситуації?

Н: Ні, не вийшла.

П: Ти вже набула світлого, рефлексивно-раціонального погляду, але ти ще не за межами. Ти щось не можеш пробачити собі чи тій людині?

Н: Так, не можу пробачити сама собі перш за все, тому і так важко відійти.

П: Ти зацікавлена прожити життя у “чорному тілі” лише тому, що не можеш собі щось пробачити? А що це дає тобі? “Сидіти з перевертнем” за дверима власної душі, в тіні? То це уже позаду!

Н: Я не знаю. Мені просто здається, що я злюсь на себе, і, водночас, мені якось байдуже до себе. Моя проблема – це пекло моєї душі. Колесо, що одягнуте на стержень мого минулого, – це пекло моєї душі. Хоча, одночасно, мені ж і не байдуже до самої себе, адже я в університеті, я ж прагнула самопізнати себе, тому ж і вибрала психологічний факультет, думаю, все таки перспектива попереду. Я рада, що я тут... Світлого в душі, по суті, і не було... може, психологія мені його подарує!

Інтерпретаційний підсумок психолога. Пам’ятай, що ти молода, розумна і симпатична дівчина, приємна у спілкуванні. Ти повинна зрозуміти, що лише сама можеш надати собі допомогу – шляхом переосмислення позицій, які ми тобі допомогли прояснити, зрозуміти. Прийшлося торкнутись “темені” твоїх почуттів, породжених минулим. Потреби у психологічній освіті ставлять вимоги до твоєї зосередженості на трансформації енергії мортідо, активізованої фіксованими слідами минулого в ентузіазм професійного новостановлення психолога через ослаблення застиглих механізмів самопокарання. Динаміка, вказаного тобою, колеса поки що працює не на тебе, а лише витрачає енергію. Вивільнення від проблем потребує сили волі, необхідно поставити “стоп” деструктивним тенденціям, заданим минулим дитинством. Розуміння причин алогічності власних учинків сприятиме їх ослабленню та зростанню мудрості у ставленні до себе та до інших. Високу ціну платиш за “давно минуле”, яке й так уже забрало неймовірно багато сил, власної енергії, тяжких переживань, емоцій, страждань. Сподіваюсь, що *інстинкт самозбереження допоможе пробудженню твоєї раціональності, зрілості і розвитку дорослості*. Це – заповідь власних перспектив вивільнення від почуття провини, що утримує тебе у “пеклі” самопокарань. Робота над собою забезпечить наближення до душевного спокою та внутрішньої гармонії. Бажаю успіхів!

Н: Дуже дякую, відчуваю полегшення, просвітлення в розумінні себе та власних перспектив в опануванні професією психолога, що є моєю мрією. Вдячна членам групи АСПП, які співпереживали зі мною впродовж сеансу, розуміли та емотивно підтримували. Я отримала новий досвід і погляд на власні проблеми, на життя взагалі, на можливість психічного (людського) новостановлення. Я щаслива, що прийшла на факультет психології, і саме в той заклад, де проводиться особистісна корекція майбутніх психологів. Зрозуміла, що професійне становлення повинне починатись із себе, буду прагнути бути психологом для себе самої. Дякую.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Леклер С. Бессознательное: иная логика / С. Леклер // Бессознательное. – Тбилиси: Мецниереба, 1978. – С. 260–271.
2. Новый словарь иншомовних слів: близько 40 000 сл. і словосполучень / за ред. Л.І. Шевченко. – К.: АРІЙ, 2008. – 672 с.
3. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой: [пер. с англ.] / общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича, Ю.В. Сачкова. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.

4. Шерозія А.Е. Сознание, бессознательное, психическое и система фундаментальных отношений личности: предпосылки общей теории / А.Е. Шерозія // Бессознательное. – Тбилиси: Мецниереба, 1978. – С. 351–389.

5. Яценко Т.С. Основы глубинной психокоррекции: феноменология, теория и практика : [навч. посіб.] / Т.С. Яценко. – К. : Вища шк., 2006. – 382 с.

6. Яценко Т.С. Динамика развития глубинной психокоррекции: теория и практика / Т.С. Яценко. – Днепропетровск: Инновация, 2015. – 567 с.

7. Яценко Т.С. Методология глубинно-коррекционной подготовки психолога / Т.С. Яценко, А.В. Глузман. – Днепропетровск: Инновация, 2015. – 394 с.

8. Яценко Т.С. Глибинне пізнання самодепривації психіки майбутнього психолога / Т.С. Яценко, В.І. Бондар. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 383 с.

REFERENCES

1. Ljekljer S. Bjessoznatjel'noje: inaja logika / S. Ljekljer // Bjessoznatjel'noje. – Tbilisi: Mjecnijerjeba, 1978. – S. 260–271 [In Russian].

2. Novyi slovnyk inshomovnykh sliv: blyzko 40 000 sl. i slovopoluchen / za red. L.I. Shevchenko. – K.: ARII, 2008. – 672 s. [In Ukrainian].

3. Prigozhin I. Porjadok iz haosa: Novyj dialog chjelovjeka s prirodoy: [pjer. s angl.] / obsch. rjed. V.I. Arshinova, Ju.L. Klimontovicha, Ju.V. Sachkova. – M.: Progrjess, 1986. – 432 s. [In Russian].

4. Shjerozija A.E. Soznanije, bjessoznatjel'noje, psihichjeskoje i sistjema fundamjetal'nyh otnoshjenij lichnosti: prjedposylki obschjej tjeorii / A.E. Shjerozija // Bjessoznatjel'noje. – Tbilisi: Mjecnijerjeba, 1978. – S. 351–389 [In Russian].

5. Iatsenko T.S. Osnovy hlybynnoi psykhekoreksii: fenomenolohiia, teoriia i praktyka : [navch. posib.] / T.S. Yatsenko. – K. : Vyshcha shk., 2006. – 382 s. [In Ukrainian].

6. Jacjenko T.S. Dinamika razvitija glubinnnoj psihokorrjeksii: tjeorija i praktika / T.S. Jacjenko. – Dnjepropjetrovsk: Innovacija, 2015. – 567 s. [In Russian].

7. Jacjenko T.S. Mjethodologija glubinnno-korrjeksionnoj podgotovki psihologa / T.S. Jacjenko, A.V. Gluzman. – Dnjepropjetrovsk: Innovacija, 2015. – 394 s. [In Russian].

8. Iatsenko T.S. Hlybynne piznannia samodepryvatsii psykhyky maibutnoho psykholoha / T.S. Yatsenko, V.I. Bondar. – K.: NPU imeni M.P. Drahomanova, 2016. – 383 s. [In Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Яценко Тамара Семенівна.

Феномен імпліцитного порядку в глибинному пізнанні психіки.

Статтю присвячено актуальній проблемі розуміння цілісності психіки у її сутнісній феноменології. Конструктивній рефлексії піддані: біномність системи організації психічного у його феноменальності; фундаментальність принципу невід'ємності сфер свідомого і несвідомого; повнота розкриття характеру інформаційно-дистанційних взаємозв'язків свідомого і несвідомого на межі їх дотичності в діагностико-корекційному процесі АСПП; неможливість існування жодної із названих сфер поза межами єдиної системи психічного.

Доведено, що імпліцитний порядок виражає інтереси як свідомого, так і несвідомого, тобто інтегрує силові поля обох сфер. Це вказує на надвизначеність імпліцитного порядку. Введення цієї категорії активності психічного сприяє уточненню та довершенню структурної моделі внутрішньої динаміки психіки підструктурними елементами “невидимий горизонт” та “імпліцитний порядок” (позначено крапками між свідомим і несвідомим).

АННОТАЦИЯ

Яценко Тамара Семёновна.

Феномен имплицитного порядка в глубинном познании психики.

Статья посвящена актуальной проблеме понимания целостности психики в её сущностной феноменологии. Конструктивной рефлексии подлежат: биномность системы организации психического в его феноменологичности; фундаментальность принципа неотъемлемости сознательного и бессознательного; полнота раскрытия характера информационно-дистанционных взаимосвязей сознательного и бессознательного на границе их соприкосновения в диагностико-коррекционном процессе АСПП; невозможность существования каждой из названных сфер вне пределов единой системы психического. Доказано, что имплицитный порядок выражает интересы как сознательного, так и бессознательного, то есть интегрирует силовые поля обеих сфер. Это указывает на существование надопределенности имплицитного порядка. Введение этой категории активности психического способствует уточнению и довершенню структурной модели внутренней динамики психики подструктурными элементами “невидимый горизонт” и “имплицитный порядок” (обозначены точками между сознательным и бессознательным).

ANNOTATION

Tamara Yatsenko.

The phenomenon of the implicit order in the deep cognition of the psyche.

The article devoted to the actual problem of understanding the psyche in its entirety and phenomenological nature. The article stressed: binomial of mental organization system in its phenomenological nature; fundamental principle of conscious and unconscious inalienability; relevance of disclosure nature of information-distance relationship of conscious and unconscious on the verge of their tangent in diagnostic-correctional process ASPP; none of the spheres cannot exist outside the single mental system.

The article argues, that “implicit order” represents the interests of both conscious and unconscious, so integrates power field of both areas. This proves the determination of the implicit order. The introduction of the psyche’s activity category helps to clarify and complete the structural “Model of psyche’s internal dynamics” by substructural elements of “invisible horizon” and “implicit order” (marked with line of dots between the conscious and the unconscious).

Надійшла до редакції 1.05.2017.
Підписана до друку 5.09.2017.

Бібліографічний опис для цитування:

Яценко Т. Феномен імпліцитного порядку в глибинному пізнанні психіки / Тамара Яценко // Психологія і суспільство. – 2017. – №4. – С. 109–126.